

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Ahmet Hamdi Tanpınar

DERGÂH YAYINLARI 18

Türk Edebiyatı-Şiir 1

Tanpınar Bütün Eserleri 1

Sertifika No 49170

ISBN 978-975-995-572-4

1. Baskı 1976

32. Baskı Kasım 2022

Konsept ve Dizi Tasarımı

Işıl Döneray

Kapak Uygulama

Ercan Patlak

Fotoğraf

Kerem Sanlıman

Fotoğraf Asistanı

Erdoğan Demir

Sayfa Düzeni

E. Gökçe Aksoy

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.

2622. Sok. No: 6/13

Bağcılar/İstanbul

Tel: (212) 446 05 99

Matbaa Sertifika No 52729

Dergâh Yayınları

Mimar Sinan Mah. Selamiali Efendi Cad.

No: 13/A 34672 Üsküdar/İstanbul

Tel: (216) 391 63 91-93

www.dergah.com.tr/bilgi@dergahyayinlari.com

Bütün Şiirleri'nin yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

Teşekkürler Kaşif Gündoğdu, Ekber And, Kerim Bayer

Asiye Cengiz, Zeynep Kerman, Hüsrev Hatemi

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Ahmet Hamdi Tanpınar

Hazırlayan
İnci Enginün

AHMET HAMDİ TANPINAR

23 Haziran 1901'de İstanbul Şehzadebaşı'nda dünyaya gelir. Kadı bir babanın oğlu olması hasebiyle Ergani-Madeni, Sinop, Kerkük ve Musul gibi farklı kültürleri haiz coğrafyalarda çocukluğunu ve gençliğinin ilk yıllarını geçirir. Musul'dayken annesini kaybeden Tanpınar babasının tayini üzerine yerleştikleri Antalya'da 1918'de liseyi bitirir. Tüm bu farklı kültürler Tanpınar'a, yazılarında da izi sürülebileceği gibi, önemli bir gözlem ve tespit gücü kazandırmıştır. Yüksek tahsil için geldiği İstanbul'da 1919'da Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptıran Tanpınar, burada Yahya Kemal başta olmak üzere Rıza Tevfik, Mustafa Şekip, Necib Asım gibi edebiyat dünyasının ileri gelen hocalarıyla tanışır; Necip Fazıl Kısakürek, Mükrimin Halil Yınanç, Hasan Âli Yücel, Ahmet Kutsi Tecer gibi isimlerle de dönem arkadaşlığı yapar. Tanpınar'ın ilk şiirleri, 1921'de Yahya Kemal'in öncülüğünü yaptığı *Dergâh* dergisinde yayımlanır. 1923'te Darülfünun'dan mezun olduktan sonra ilk öğretmenlik görevine Erzurum Lisesi'nde başlar. Bu yıllarda diğer çağdaşları gibi hem Batı edebiyatına yön veren Baudelaire, Dostoyevski, Shakespeare, Homeros, Goethe, Herdeia, Mallarme, Verlaine hem de Doğu'nun klasikleri arasında yer alan Nedim, Şeyh Galip, Şeyhî ve Nailî'yi okur. 1925 yılında Konya'ya, 1927'de Ankara'ya tayin edilir. 1928-1932 arasında Ankara Erkek Lisesi, Gazi Terbiye Enstitüsü, Musiki Muallim Mektebi ve Ankara Kız Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapar. Ankara yıllarında Ziyaettin F. Findikoğlu, F. Nafiz Çamlıbel, A. Kutsi Tecer, Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Samet Ağaoğlu, Ahmet Muhip Dırans, Nurullah Ataç ile hemhâl olur. 1932'de İstanbul'a tayini çıkan Tanpınar İstanbul Kadıköy Lisesi'nde görev aldıktan sonra Ekim 1933'te Güzel Sanatlar Akademisi, Sanat Tarihi kürsüsünde estetik ve mitoloji hocalığı görevine getirilir. Ankara'daki çevresi Tanpınar'ın edebiyat anlayışını nasıl derinleştirdiyse Akademi'deki ortam da sanat alanındaki okumalarını ve yorumlarını derinleştirmiştir. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde açılan Yeni Türk Edebiyatı kürsüsüne profesör olarak atanır. 1943 seçimlerinde Maraş milletvekili olarak meclise giren Tanpınar'ın milletvekilliği 1946'da sona erince bir süre Milli Eğitim müfettişi olarak görevlendirilir, 1948'de de Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki kadrosuna geri döner. 1949'da Edebiyat Fakültesi'ndeki kürsüsüne yeniden atanır ve bu görevini ölümüne kadar sürdürür. 1953-1959 arasında farklı vesilelerle Avrupa'ya seyahatler yapmış; Hollanda, İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz, İtalya, İsviçre, Almanya ve Avusturya'yı görme imkânı bulmuştur. Kalp krizi sonucu 24 Ocak 1962'de hayata veda eden Tanpınar'ın kabri Aşyan Mezarlığı'nda, hocası Yahya Kemal'in yanındadır.

Eserleri: *Tevfik Fikret: Hayatı, Şahsiyeti, Şiirleri ve Eserlerinden Seçmeler* (1937); *Namık Kemal Antolojisi* (1942); *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* (1943); *Beş Şehir* (1946); *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1949); *Huzur* (1949); *Yaz Yağmuru* (1955); *Şiirler* (1961); *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961); *Yahya Kemal* (1962); *Edebiyat Üzerine Makaleler* (1969); *Yaşadığım Gibi* (1970); *Sahnenin Dışındakiler* (1973); *Tanpınar'ın Mektupları* (1974); *Mahur Beste* (1975); *Aydaki Kadın* (1987); *İki Ateş Arasında* (1998); *Edebiyat Dersleri* (2002); *Tanpınar'dan Ders Notları* (2004); *Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Baş Başa* (2007); *Tanpınar'dan Notlar* (2015); *Hep Aynı Boşluk* (2016); *Tanpınar'dan Çeviriler* (2017); *Hüsrev ü Şirin* (2017); *Suat'ın Mektubu* (2018); *Alketis-Medeia-Elektra* (Euripides'ten, 2018).

SUNUŞ

1989 yılında daha önce merhum hocamız Mehmet Kaplan'ın düzenlediği Tanpınar'ın *Bütün Şiirleri*'ni gözden geçirmem gerektiğinde, Tanpınar ile meşgul olan arkadaşlarımı da davet ederek *Bütün Şiirleri* için onların da tekliflerini sormuştum. Hepimiz hem Tanpınar şiirlerinin serüvenini gösterecek tenkitli bir basımı, hem de rahat okunacak bir kitabı istiyorduk. *Bütün Şiirleri*'nin 1989'daki şekli, bu son baskıda da korunmuştur. Kitap çıktıktan sonra da sürekli olarak Tanpınar'ın şiirleriyle ilgili yeni bilgilere ulaştım. Her baskıda notlara yeni bilgiler eklendi. Son olarak da bulduğum şiirleri ekledim.

Bunlardan “Şehriyar” onun yayınlanmış olan ilk şiiridir ve arkadaşı Rıfkı Melûl Meriç'e ithaf edilmiştir. Rıfkı Melûl'ün şiiri de tıpkı “Şehriyar”¹ gibi, dönemindeki ortak bir temi işler. Notlar kısmına Rıfkı Melûl'ün şiirini de aldım. Bu iki şiirin de

1 *Şebab*, nu. 15, 5 Teşrin-i sani 1336/1920, s. 369-370. *Bütün Eserleri*'ne almadan önce *Dergâh* dergisinde neşredilmiştir: “Tanpınar'dan Bir İlk Dönem Şiiri Daha”, *Dergâh*, nu. 228, Şubat 2009, s. 10-11.

Yakup Kadri'nin mensur şiirlerini, Yahya Kemal'in "Mehlika Sultan"ını andıran bir havası var. Bir arayış şiiri. Tanpınar'ın şiir serüvenine ilk adımıdır. Tanpınar'ın ilk şiirinin vezinsiz bir deneme olması ilginçtir. O ömrünün sonlarında da bu şekle tekrar dönmek isteyecektir. *Bütün Şiirleri*'nin 8. baskısına eklediğim bu şiiri 10. baskıda asıl yerine yerleştirdim. Tanpınar'ın ilk şiirlerinin daha da artabileceğine dair içimde müphem bir duygu var. Bunun da sebebi 1920'lerin güç şartlarında çıkmaya çalışan dergilerdeki düzensizliktir.

İkincisi ise bitmemiş bir şiirdir. Güzin Dino, hatıralarında 27 Mayıs 1960 tarihinde Paris'te bulunan Tanpınar'ın heyecanla çok güzel bir şiir yazdığını, kendisine okuduğunu, fakat metni bırakmadan cebine koyup gittiğini anlattıktan sonra, şiiri neşretmeyişiyle ilgili olarak da Tanpınar'ı korkaklıkla "kapı kulu" olmakla itham eder. İnsan bu satırları okuyunca gerçekten üzülüyor. Tanpınar hangi şiirini yazar yazmaz neşredivermiştir ki. Bunu onun en yakınlarından, sevdiği bir dostu bile anlayamamıştır. Tanpınar güncel olaylarla ilgili şiir yazmaz, onun kendi içinde tamamlanmasını, evrensel boyuta ulaşmasını bekler. Bu şiir üzerinde çalışmak niyetinde olmalı ki günlüklerinde "Gelecek" başlığıyla yer almış. Ama onun ilk şekli ile bu metin arasındaki farkı bilmiyorum. "Gelecek"i *Bütün Şiirleri*'ne almayı uygun gördüm.

Bu son baskıda notlara yeni eklemeler yaptım. Prof. Dr. Orhan Okay, *Çığır* (1944) dergisinde rastladığı "Her Şey Yerli Yerinde" ile *Yapı ve Kredi Bankası Bursa Şubesi'nin Açılış Hatırası (4 Haziran 1948)*'ndaki farklı bir "Bursa'da Zaman" neşrini haber verdi ve metinleri getirdi. Kendisine teşekkür ederim.

Tanpınar da tıpkı hocası Yahya Kemal gibi, şiirlerini bir türlü bitirememekte onlara her an müdahale etmektedir. Bu şiirlerdeki farklar da tesbit edilmiştir.

Kim bilir bundan sonraki baskılarda daha ne eksikler bulacak ve onları da ekleyeceğiz.

Tanpınar'ın mektuplarında, günlüklerinde, onun hakkındaki yazılarında şiirlerinin farklı şekillerini gördükçe onları da topladım ve notlara geçirdim. Şiiri hayatının tek ihtirası sayan Tanpınar, mükemmel şiire ulaşmak için bütün ömrünce uğraşmış, az yazmıştır. Günlüklerinde,

“Şiirim esastır. Fakat roman şöhretimi ve şahsiyetimi tesis edecektir. Birisi düşüncem, asıl estetiğim, öbürü asırımla temas noktamdır. Bu temas kendi estetiğimin içinden çıkmalı, bir anlayışın hayata tatbiki olmalıdır”²

der. Tanpınar'ın şiir müsveddelerini kaydettiği çok sayıda defter bulunmaktadır. Önce Orhan Okay ve Sema Uğurcan kendilerinde bulunan defterleri göstermişlerdi. Bu defterlere dayanarak Tanpınar'ın şiir çalışmasını göstermek amacıyla iki yazı da yazmıştım.³ Daha sonra Zeynep Kerman Mehmet Kaplan'ın belgeleri arasında şiir çalışmalarının müsveddesi olan defterleri buldu. Mehmet Kaplan *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*'nı yazdığı sırada bu defterleri görmüştür. Tıpkı Tanpınar'ın günlükleri gibi şiir müsveddelerini de Kenan Tanpınar'ın Mehmet Kaplan'a emanet ettiği anlaşılmakta.

Bu defterlerden hemen yararlanmak kolay değildir. Üzerinde çalıştığı şiirleri tekrar tekrar yazmış, bazen mısraların, bazen kelimelerin yerlerini değiştirmiş, son şeklini bulana kadar tatmin olmamıştır.

Yine Tanpınar bütün çabasına rağmen şiirinden hiç de memnun değildir. Kitabı çıktığı zaman, onları insafsız bir tenkit süzgecinden geçirir. Bir yandan da hemen ikinci şiir kitabını tasarlar. Sayısız listeler hazırlar. Ama artık önündeki sayılı

2 *Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa*, hzl. İnci Enginün-Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013, s. 299.

3 İnci Enginün, “Tanpınar'ın Şiir Çalışması”, *Doğumunun 100. Yılında Ahmet Hamdi Tanpınar*, hzl. Sema Uğurcan, İstanbul: Kitabevi, 2003, s. 47-56; “Tanpınar'ın Mükemmellik Çabası: Şiir Müsveddeleri Üzerine Bir Deneme”, *Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. 30/III, Harvard, 2006, s. 37-50.

günler bitmek  zerebilir. Her Őeyde geciktiğinden Őik yet eden Tanpınar, bunda da gecikmiŐtir.

Tanpınar'ın Şiirleri hakkında Őairlerin ilginç yorumları vardır. Çoğu onun Şiirlerinin güzelliğini fark etmiŐ ve onları sevmiŐ olsalar da, onu Şair saymayanlar da vardır. Bunlar üzerinde geniş bir çalışma yapılması gerekir. Fakat Tanpınar'ın asıl kendisine yönelttiği eleŐtiriler “ ld r c ” niteliktedir. Kendisi hakkında alıntılanığım tespiti, yanılmadığını da göstermektedir. Günümüzde onun romanlarını ve düşüncelerini anlayan, değerlendiren ve sevenler, eminim bir gün onun Şiirlerinin derinliğini de fark edeceklerdir.

Tanpınar'ın Şiirlerinin okuyucusu da hiç eksilmedi. Mehmet Kaplan'ın düzenlediği Őekliyle 1976 ve 1981'de iki baskı yapan kitap, 1989'dan sonra daha çok okuyucu buldu. Şair Tanpınar da bir gün kendisinin layık olduğu noktada değerlendirilecektir.

 NC  ENG N N
Suadiye, 10 Şubat 2012

ÜÇÜNCÜ BASKI DOLAYISIYLA

İlk şiirini 1920’de yayımlayan, şiirlerinden bir derlemeyi ise ancak 1961 yılında kitap hâlinde okuyucularına sunan Ahmet Hamdi Tanpınar, hocası Yahya Kemal Beyatlı’nın titizliğine sahiptir ve şiirlerini uzun uzadıya işlemiştir. Bundan dolayı hem şiirlerini geç yayımlamış hem de yayımladıktan sonra üzerlerinde değışmeler yapmıştır. Bunun en tipik örneğı üç defa dergilerde yayımlandıktan sonra *Şiirler*’de yer alan “Bursa’da Zaman” şiiridir. Şairin bu titizliğini, farkları tesbit ederek göstermek istedik. Ancak bu tür yayınlar daha ziyade şiirin tekniğı ile uğraşanlara hitap ettiğinden, gerçek şiir okuyucusunun görmek istediğı notsuz, açıklamasız bir baskıyı da amaçladık. Bu iki amacı tek baskıda birleştirmek için de şiirlerin altına herhangi bir not koymayarak bütün bibliyografik bilgi ve farkları kitabın sonuna notlar hâlinde ekledik. Böylece şiirler hiç bir dış müdahale olmadan okunabileceğı gibi, onlar hakkında bilgi edinmek isteyenler notlar bölümüne müracaat edebilirler. Notlardan kolayca yararlanılabilmesi için de şiirlerin adlarından sonra bu kitabın hangi

sayfasında yer aldığı gösterilmiştir. İlk defa kitapta yayımlanmış olanlarla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Bu kitabın ilk düzenlemesi Tanpınar'ın öğrencisi ve meslektaşı merhum hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan tarafından yapılmıştı. Bu baskıda da esas itibarıyla bu düzene bağlı kaldık. Elinizdeki kitap şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. **ŞİİRLER:** Tanpınar'ın bu mütevazı ad ile yayımladığı, fakat kendisi için şiirden başka hiçbir şeyin önemli olmadığını da gösteren bu başlık altında Yeditepe Yayınları arasında 1961 yılında çıkan kitap yer almaktadır.

2. **EŞİK:** Tanpınar'ın üzerinde çok çalıştığı, estetiğini oluşturan “Eşik” kavramı üzerindeki şiiridir. Bu şiir bundan dolayı müstakil bir bölüm olarak düşünülmüştür.

3. **ZAMAN KIRINTILARI:** Zamanı yekpare, parçalanmaz bir an olarak telakki eden Tanpınar'da “zaman” kavramı çok önemli bir yer tutar. Bu şiir dairesine bağlı olanlar, bu bölümde bir araya getirilmiştir. Buraya önceki baskıdan farklı olarak “Kış Bahçesi” ve Boğaz'da Gece” de eklenmiştir. Bu şiirler Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ölümünden kısa süre önce neşrettiği son şiirleridir.

4. **İNSANLAR ARASINDA:** Tanpınar'ın bütün eserlerine yayılmış olan alelade insanların trajedilerini, insan olarak dünyaya gelen Zeus'ün tecrübesinde gösteren bu şiirin, ne yazık ki sadece bir bölümü yayımlanmıştır. Tanpınar'ın bir tiyatro eseri olarak düşündüğü anlaşılan, ama sadece “prolog”u yazılabilen “İnsanlar Arasında” bu metinden ibarettir.

5. **İLK ŞİİRLER VE İLK ŞEKİLLER:** *Bütün Şiirleri*'nin ilk baskısındaki “Eski Şiirler” ile “Bazı Şiirlerin İlk Şekilleri” bölümleri, bu neşirde “İlk Şiirler ve İlk Şekiller” başlığı altında birleştirilmiştir. Bu bölümde kronolojik olarak Tanpınar'ın yayımladığı bütün şiirler bulunmaktadır. İlk baskıda “Bazı Şiirlerin İlk Şekilleri” bölümü olarak düzenlenen kısımda ilk şekilleri bulunan metinlerdeki farklar notlarda gösterilmiştir. İki metin

arasında büyük farkın olduğu bir iki metin ise “İlk Şiirler ve İlk Şekiller” bölümüne alınmıştır. Notlarda bunlarla ilgili göndermeler yapılmıştır.

6. YAYIMLANMAMIŞ ve BİTMEMİŞ ŞİİRLER: İlk baskıda iki ayrı bölüm olarak yer alan şiirler de burada birleştirilmiştir. Tanpınar bize bitmiş olarak görünseler de onları yayımlamadığına göre, demek ki onları henüz bitmiş saymıyordu. Bundan dolayı tamamlanmış hissini aldıklarımızı başa koymak suretiyle bu iki bölümün birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu bölümdeki şiirlerin asıllarını ben görmedim. Onun için metinleri daha önceki neşirde olduğu gibi bıraktım.

7. NOTLAR: Tanpınar’ın eserleri üzerinde yaptığı değişiklikler malumdur. Muhtelif neşirlerdeki farklar bu bölümde gösterilmiştir. Bundan amaç, okuyucunun bitmiş metinle karşılaşması; önceki hâlini merak edenlere de gerekli bilgiyi vermektir.

Kendisine büyük bir saygı ile bağılı olduğumuz merhum hocamızın sanat eserlerinin günden güne artan bir okuyucu kitlesi tarafından zevkle okunduğunu, eserleri etrafında düşünen geniş bir genç kitlesinin oluştuğunu görmekten ayrı bir mutluluk duyduğumuz açıktır. Onun eserlerinin en iyi şekilde yayımlanması için, onun öğrencileri olarak elimizden geleni yapmayı da bir görev saymaktayız. Bundan dolayı da kitabın bu üçüncü baskısını hazırlarken onun öğrencileri olarak ortak bir çalışma yürütmüş ve kitaba verilmesi gereken şekil üzerinde beraberce düşünmüştük. Ne kadar gayret edersek, yine de bazı ufak ihmallerden doğan yanlışları önlemek mümkün olmuyor. Her baskıda eksikleri biraz daha giderme çabası devam ediyor.

Bu baskıda da bazı noksanlar bulunabilir. Dilerim, eksikler ve kusurlar çok azdır ve onları da dikkatli okuyucuların bildirmesi sayesinde daha iyi baskılara ulaşmak mümkün olur.

İNCİ ENGİNÜN
1989

TANPINAR'IN ŞİİR SANATI HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Çok cepheli bir şahsiyeti ve zengin bir kültürü olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ı (1901-1962) bugünün okuyucuları genellikle romanları, hikâyeleri, denemeleri ve mektupları ile tanır- lar. Halbuki Tanpınar, her şeyden önce bir şairdir ve bütün eserlerinde şiir duygusundan gelen sanatkârâne bir parıltı, derin, hayallerle dolu çağrışımlı bir ifade vardır. Tanpınar'ın ve Türkçenin en güzel romanlarından biri olan *Huzur*'da bu şiir duygusu bütün ihtişamıyla kendisini hissettirir. *Huzur*'un kahramanı Mümtaz, hayatını şiir, sanat ve güzelliğe adanmış olan Tanpınar'ın kendisidir. *Abdullah Efendinin Rüyanları* ile *Yaz Yağmuru* adlı hikâye kitaplarında da his ve hayal adamı Tanpınar'ı buluruz. Türkçede yazılmış en güzel denemelerden birisi olan *Beş Şehir*'i içten aydınlatan da bu şiir duygusu değil midir?

Tanpınar'ı sadece eserleriyle değil, şahsiyetiyle de tanıyan birisi olarak diyebilirim ki, şiir onun hayatının başlıca gayesini teşkil ediyordu. Özlediği en büyük şey, ebediyete kalacak bir mısra vücuda getirmektir.

Tanpınar, şiir üzerinde sürekli olarak düşünmüş ve bir hayli yazı yazmıştır. Bunlarda onun şiir görüşüyle beraber, şiire büyük bir ihtirasla sarılışının sebeplerini de buluruz. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'i yakından tanıyan Tanpınar, onlar gibi şiir ile nesri kesin olarak birbirinden ayırır. Nesir, geniş imkânlarıyla bütün hayatı içine alır. Nesirle her şeyi anlatmak mümkündür. Şiir dar şekli ile ayıklamayı, özü bulmayı gerektirir. Fakat şiir, sadece dar bir şekil ve öz değil, gayesini kendi varlığında bulan bir “mükemmeliyet” ve “halis sanat”tır.

Tanpınar *Edebiyat Üzerine Makaleler*'inde şiiri nesirden ayıran özellikleri uzun uzun anlatır. Bu fikirlerden çoğu Türk edebiyatında Ahmet Haşim ile Yahya Kemal, Fransız edebiyatında Tanpınar'ın üstat olarak tanıdığı Paul Valéry'den gelir. Fakat Tanpınar'da onlardan farklı bir taraf da vardır. Tanpınar şiir ile rüya arasında bir bağlantı kurar. Tanpınar rüyaları seviyor ve onlarda derin bir mâna buluyordu. Tanpınar'ın üstat tanıdığı yukarıda adları zikredilen şairlerde rüyalara karşı böyle bir ilgi yoktur.

Tanpınar, XX. yüzyılda rüyalara derin bir mâna veren Freud, Jung ve Bachelard'ı büyük bir dikkatle okumuştur. Onun şiirleriyle nesirlerini birleştiren başlıca unsur rüyalardır. Türk edebiyatında Tanpınar'ın dışında hiçbir Türk yazarı rüyalara aynı önem ve değeri vermemiştir.

Tanpınar, rüyalarda insan ruhunun derin sırlarını, geçmiş ve geleceği buluyordu. Ona göre şiir, dil vasıtasıyla bir nevi rüya hâli yaratmaktır. Bundan dolayı o, şiirde nesirde olduğu gibi hayatın dış arıza ve görüntülerinin akis ve hikâyelerini değil, insan ruhunun ve hayatın sırlarını arıyordu, 1930 yılında yazdığı bir denemede şöyle diyordu:

“Hakiki şiirin, asıl sanat eserinin kendi varlığından başka bir hedefi yoktur. Kendisinde başlar, kendisinde biter. Bütün asaleti de buradan gelir. Ondandır beklenilecek yegâne, şey, bizde bedîî âlâka dediğimiz ve hayatımızın maddi taraflarıyla, gündelik endişeleriyle münasebettar olmayan saf bir âlâka uyandırmasıdır”.

“Bu belki anî bir cehitle kendini bulan ruhun, insandaki ezeli hakikatle temasından doğan bir konuşmadır, belki güzellik dediğimiz idealle bir lahza baş başa kalmanın verdiği mestüdir. Bu mânada denilebilir ki, şiir ve alelumum sanat ferdin en mutlak ve hür surette kendini idrak ettiği zirvedir”.¹

Tanpınar, başka yazılarında da şiirin günlük hayatın endişe ve menfaatlerinden uzak olduğu ve ancak bu suretle elde edilebileceği fikri üzerinde durur. Bu görüş mistiklerin Tanrı’ya ulaşmak için dıştan içe dönme düşüncelerini hatırlatır. Mistikler de şair gibi ebedî hakikatı kendi içlerinde bulurlar. Tanpınar’ın yukarıda zikredilen parçanın ikinci paragrafında “kendini bulan ruhun insandaki ezeli hakikatle teması”ndan bahsetmesi mistik düşünceye çok yakındır.

Tanpınar, mistik olmamakla beraber, “ezeli hakikat”, “güzellik”, “ebediyet” ve “mükemmeliyet”i arayışıyla mistiklere çok yaklaşır. O, şiirin pratik ve sosyal gayesini tamamiyle reddeder ve bu işi nesre bırakır.

“Lisanın tabii mantığından başka hiçbir kayıt tanımayan serbestisiyle, hudutsuz genişliğiyle nesrin, fikrin her çeşidini istiaba müsait olduğunu kim inkâr edebilir? Birbirini kovalayan sahiyeler, vuzuhtan bir an ayrılmayan düzgün ve mantıkî cümleler, bütün arzularımızı tatmine, her türlü temiz niyetimizi aşlamaya muktedirler. Fikrin birbirini itmam eden basamaklarla istenen neticeye isâlini o temin eder. O istediğimiz şekle girer, arzu ettiğimiz hüviyeti alır, ağlar, güler, anlatır, mantık yapar, itham eder, ikna eder, zekâmızın bütün faaliyetini ifade, günlük hayatımızın bütün ihtiyaçlarını tesviye eder ve esasen onların mahsulüdür”.²

Buna göre nesirde rahatça anlatılabilen şeyleri şiirden istemek abestir. Böyle bir şeye kalkmak şiiri tabiatından dışarı çıkarır ve bozar. Nesirlerinde hayat, cemiyet ve insanlığın bütün meselelerini ele alan Tanpınar, şiirin daima halis bir sanat olarak

1 *Edebiyat Üzerine Makaleler*, hzl. Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yayınları, 5. b. 1998, s. 14.

2 *a.g.e.*, s. 13.

kalmasını istemiş ve şiirine günlük hayatın ve toplumun meselelerini sokmamıştır. Tanpınar'ın bu konulardaki fikirlerini merak edenler mensur eserlerini okumalıdır.

Şiir dil ile vücuda geldiği ve dil başka sahalarda da kullanıldığı için, şairin vazifesi her şeyden önce, onu kendi sanat yapısında kullanılır bir hâle getirmektir. Günlük dilde kullanılan kelimeleri vezin ve kafiyeeye göre dizerek, basmakalıp fikirleri ifade etmek zor bir iş değildir. Şiiri manzum söz söylemekten ibaret sanan nice nice şiir heveslisi, bu tarzda binlerce manzume vücuda getirmiştir. Fakat Tanpınar'ın anladığı mânada şiir bu değildir. Şiir dil ve şekil vasıtasıyla elde edilen, anlatılması güç bir ruh şimşegi, harikulâde bir şey, bir mucizedir.

Şair, günlük dilden aldığı kelimelere başka bir mânâ ve nizam verir. Şöyle diyor Tanpınar “Şiir Hakkında” adlı yazısında bu ameliyeden bahsederken.

“Bizim şiirden anladığımız mânâ kelimelerin terkiibinden doğan, ritm, ahenk v.s. vasıtalarla alelade lisanla ifadesi kabil olmayan derunî hâletlerimizi, heyecanlarımızı, istîğraklarımızı, neşe ve kederimizi ifade eden ve bu suretle bizde bediî alâka dediğimiz büyüğü tesis eden bir sanat olmasıdır. Zahirî bir bakış bununla vezin, kafiye şekil dediğimiz kayıtların arasında hiç bir münasebet bulamaz. Bunları sonradan gelme, hakiki bünye ile alâkası olmayan birtakım ilaveler, lüzumsuz kayıtlar göbi görür; fakat biraz sonra daha yakından gören bir göz, bütün bu sonradan gelme lüzumsuz ilavelerde şiirin nizamını, mükemmeliyet dediğimiz kıvılcımı çıkartmak için, zekânın madde ile mücadelesini temin eden esash bir madde sayar.”
“Lisan hadd-i zatında serbest, her türlü teşekküle müsait bir maddedir. Bu seyyal maddenin içinde eczası dağılık altını sıyırmak, onu ayıklayıp yoğurmak, kelimeyi üzerine asırların yığılmış olduğu müşahhas ve mücerret bin türlü mânâ yığınınan yıkamak ve bir sanat malzemesi hâline gelinceye kadar temizlemek, mebdde fikri sağlamak ve derinleştirmek ancak bu nizamda kabildir.”³

Bu, dilin içinde kendine göre yeni bir dil yaratıştır. Tanpınar gençlik yıllarından ölümüne kadar durmadan Türkçenin içinden aradığı, şiir altınına çıkarmaya çalışmıştır. Bende bulunan şiir defterleri onun dili nasıl yoğurduğunu gösteren denemelerle doludur. Tanpınar, şiirlerine daha mükemmel bir şekil vermek için, onları bastırmak istememiş, ancak hayatının son yıllarında—o da dostlarının ısrarıyla bir kısmını küçük bir kitapta toplamaya razı olmuştur. Üzerinde yirmi yıl çalıştığı “Eşik” şiirini bu kitabına almayı, onu daha mükemmel hâle getirmek endişesinden dolayıdır. Tanpınar, ilk defa bu kitapta toplanan serbest tarzda şiirlerini de kitabına almamıştır. Çok sevdiği Baudelaire gibi Tanpınar da şiir kitabının bir iç düzeni olması gerektiğine inanıyordu. Münferit şiirlerini muhtelif tarihlerde ayrıca neşretmesine rağmen kitabını geciktirmesinin sebeplerinden biri de budur.

Tanpınar, maalesef, kafasında bir mabet gibi her parçası birbirini tamamlayan şiir kitabını neşredemeden ölmüştür. Bugün onun yazmayı tasarladığı şiirlerden bazı başlıklarla mısralar ve müsveddeler kalmıştır. Onlar ancak Tanpınar’ın çalışma tarzını göstermesi bakımından bir değer ve mâna ifade eder.

Bu kitapta Tanpınar’ın gençlik yıllarından ölümüne kadar yazdığı bütün şiirler bir araya getirilmiştir. Kitapta bunlar I. Şiirler, II Eşik, III. Zaman Kırıntıları, IV. İnsanlar Arasında, V. Eski Şiirler, VI. Yayınlanmamış Şiirler, VII. Bitmemiş Şiirler ve Mısralar olmak üzere sıralanmıştır. Bunlardan birinci kısma girenleri Tanpınar kendi hayatında bir kitap olarak toplamıştır. Onlara şairin kendi anlayışına göre en mükemmel, en son şekil verilmiş eserleri gözü ile bakılabilir. “Eşik” şiiri de Tanpınar’ın en güzel manzum eserlerinden birisidir. “Zaman Kırıntıları” başlığını taşıyan uzun şiir Tanpınar’ın serbest tarzda yazdığı, Türkçede benzeri bulunmayan derin, muhteşem güzelliği haiz bir eserdir. Tanpınar’ın bu tarzda yazdığı başka şiirler de bu bölüme alınmıştır.

Tanpınar’ın şiir cehdini göstermek maksadıyla eski şiirleri ile şiir denemelerinden bazı parçalar da bu kitaba konulmuştur. Tanpınar öldüğü zaman şiirleri üzerine kapanmış ve bu aziz

dostla biraz daha fazla sohbet etmek için onları tahlile çalışmış-
tım. Bu tahliller *Tanpınar'ın Şiir Dünyası* adlı bir kitapta basıldı.⁴

Tanpınar mensur eserleriyle benim ve öğrencilerim için daima kendisine dönülen bir kaynak olmuştur. Bugün memnuniyetle görüyorum ki Tanpınar, hayatında olduğundan daha geniş bir ilgi uyandırmaktadır. O, buna gerçekten layıktır.

Tanpınar, hayatında kendisini seven bir dostlar hâlesi ile çevrili idi. Fakat sanat ve cemiyet anlayışı onlarınkine uymuyordu. Onlar hayatında da ölümünden sonra da Tanpınar üzerinde konuş-
maktan âdeta çekindiler. Fakat Tanpınar'ı yakından tanımayan pek çok genç onun eserlerini zevkle okuyor, hatta ezberliyordu. Mükemmeliyet ideali ile kendisine ve sanatına fazla güvenmez görünen şair, bunu söylediğim zaman aldırmazdı. Sanatı âdeta din kadar kutsal tanıyan Tanpınar, ne para, ne şöret, ne de anlaşılmak peşinde idi. O, Tanrısına ibadet eden gerçek bir dindar gibi, kendi kendisine mustarip ve mesuttu. Kendi için-
de ve şiirde sırlarını kendisinin bildiği gizli bir âlem bulmuştur.

Tanpınar'ın şiirlerini ve nesirlerini okurken, daima büyük bir sanatkârla karşı karşıya kaldığımı hissettim. Onlar benim duygu, düşünce ve hayalimi eşsiz bir parıltı ile aydınlatırlar. Öyle saniyo-
rum ki Türkiye'de Tanpınar'ı benim gibi seven daha pek çok insan vardır. Bu şiirlerin bir araya gelmesi onları çok sevindirecektir.

Sanatı sadece ideolojik zaviyeden değerlendirenler, Tanpınar'a karşı dün olduğu gibi bugün de ilgisiz kalabilirler. Fakat Tanpınar, sanatta her şeyden önce, güzellik ve mükemmeliyet arayanlar için şahsına ve eserlerine daima saygı duyulan bir insan olarak kalacaktır.

MEHMET KAPLAN

4 Eserin 2. b. Dergâh Yayınları 1983. Mehmet Kaplan Tanpınar'ın çeşitli şiirlerini de tahlil etmiştir. bk. "Bursa'da Zaman", *Şiir Tahlilleri* 2, Dergâh Yayınları 3. b. 1980, s. 81-92; "Bursa'da Zaman Şiiri Hakkında", c. I, nu. 3, İkinci kânun 1944, s. 4-5; "Bir Gül Bu Karanlıklarda", *Edebiyatımızın İçinden*, Dergâh Yayınları 1978, s. 144-154.

İÇİNDEKİLER

21 ŞİİRLER

23 Ne İçindeyim Zamanın • 24 Sabah • 25 Yavaş Yavaş Aydınlanan •
27 Bendedir Korkusu • 28 Şiir • 29 Uyanma • 30 Deniz Ufkunda •
31 Sabaha Karşı • 32 Selam Olsun • 33 Yollar Çok Erken... • 34 Siyah Atlar •
35 Bir Heykel İçin • 36 Bir Gül Tazeliği • 37 Başka Bir Yıldızda • 38 Sesin •
39 Bir Gül Bu Karanlıklarda • 40 Gezinti • 41 Hatırlama • 42 Rıhtımda
Uyuyan Gemi • 43 Her Şey Yerli Yerinde • 44 Bütün Yaz • 45 Defne Dalı •
46 Musiki • 47 Güller ve Kadehler • 48 Ayna • 49 Mavi, Maviydi Gökyüzü •
50 Karışan Saatler İçinde... • 51 Uykü Sularında • 52 Bursa'da Zaman •
54 Bir Gün İcadiye'de • 55 Ey Kartal Bakışlı • 56 Dönüş • 57 Gül • 58 Bırak
Aydınlığa • 59 Deniz • 60 Raks • 61 Akşam

63 EŞİK

65 Eşik

71 ZAMAN KIRINTILARI

73 Zaman Kırıntıları • 79 Avare İlhamlar • 81 Üst Üste • 82 Son Yağma •
83 Başımızın Üstünde Bir Bulutun • 84 Altın Güzeldir • 85 Kış Bahçesi •
86 Boğaz'da Gece

87 İNSANLAR ARASINDA

89 İnsanlar Arasında

99 İLK ŞİİRLER VE İLK ŞEKİLLER

101 Şehriyar • 103 Musul Akşamları • 105 Sonbahar • 106 Madalyon •
107 Hicret • 108 Annem İçin • 109 İsfahan • 110 Kerem'e • 111 Odalarda Akşam •

112 Beyaz Taş • 113 Kalbim • 114 Bir Yolcuya • 115 Senenin Son Gecesi •
116 Sonbahar • 117 Ölü • 118 Leylâ • 119 Aynalar • 121 Sen ve Ben • 122 Yaralı •
123 Yolculuk • 124 Sabah • 126 Günlerimiz • 127 Hep Aynı Gül • 128 Eşik •
129 Yarasa • 130 Sayıklama • 131 Yağmur • 132 Raks

133 YAYINLANMAMIŞ VE BİTMEMİŞ ŞİİRLER, MISRALAR

135 Duru Bir Su Üstünde Uçsuz Bucaksız • 136 Merdiven • 137 Hangi Eşikte •
138 Sis • 140 Ölüler • 141 I • 142 II • 143 III • 144 IV • 145 V • 146 VI • 147 VII •
148 VIII • 149 IX • 150 X • 151 XI • 152 XII • 153 XIII • 154 XIV • 156 XV •
158 XVI • 159 XVII • 160 XVIII • 161 Kış Bahçesi • 162 Sis • 163 XIX •
164 Gelecek

167 NOTLAR

182 ŞİİRLERİN ALFABETİK LİSTESİ